

гвалтувати свою благородну натуру, щоб відігравати мерзенну роль, яку сам собі нав'язав» [4, 98]. Прагнучи до визнання і слави, герой осягає справжню сутність можновладців. Увійти в цей світ – означає самому загрузнути в моральній нечистоплотності, нікчемності, користолюбстві і жорстокості. На жаль, подолання честолюбства і перемога справжнього почуття в душі Жюльєна Сореля приводять його на гільйотину: він відхиляє пропозицію Матильди і відмовляється від порятунку. Складна боротьба, що відбувалася в душі героя, остаточно вимотала його. Життя тепер здається Жюльєну безцілним, він ним більше не дорожить і віддає перевагу смерті. Стендаль не зміг вирішити, як повинен був герой, перебороти свої помилки, перебудувати життя, і тому загибель для нього – єдиний і неминучий вихід.

Автором майстерно розкрито соціальну детермінованість сильних пристрастей – вибитися, завоювати місце під сонцем, але Жульєн керується ще й власними законами, які не дозволяють йому будувати свого щастя на негараздах ближніх.

Його бунтарська натура не може тривалий час співіснувати із прагненням зробити кар'єру, але за дослідженнями Тимашевої О. В., постійно наштовхується на продиктоване розумом та обережністю холодне «необхідно» [3, 49-50]. У цій контрастно зображеній роздвоєності, неспроможності придушити в собі гордість криється причина того, що остаточного гріхопадіння, яке спочатку йому вважалося піднесенням, не відбулося.

Наступна пристрасть – кохання, що виникло спонтанно і цілком підкорило героя. Сорель спроможний віддатися цьому почуттю замість того, аби використати його заради вирашу.

Логічні роздуми переконують Жульєна, що бути щасливим – означає мати багатство і владу, але кохання перевертає такі розрахунки. Овруцька І. М. звертає нашу увагу на те, що ця риса психологізму Стендаля пояснюється авторськими поглядами на особистість: людина прагне щастя; вона придивляється і прилаштовується до світу, зриваючи покрови брехні; внутрішній погляд спрямовується в глибини власної душі, де постійно вирує боротьба природної чистоти та марнославства [1, 105].

Насамкінець зауважимо, що Стендаль створив психологічний портрет талановитого юнака, активної людини, якій затісно в затхлій атмосфері доби Реставрації, замкненому кастовому суспільстві, де «в людях однаково ненавидять як правду, так і енергію». Письменник започаткував у світовій літературі велику й вічну тему, яка в російській літературі втілилася в образі Печоріна, а українській – в образі Чіпки. Це тема даремно й трагічно загубленої сили.

ЛІТЕРАТУРА

1. Овруцька І. М. Стендаль: життя і творчість. – К. – Дніпро. – 1983.
2. Стендаль Ф. Червоне і чорне. – К. – Вища школа – 1990.
3. Тимашева О. В. Стендаль: 200 лет со дня рождения. – М. – Знание. – 1983.
4. Фрид Я. О. Стендаль: очерк жизни и творчества. – М. – Худ. Література. – 1967.

Каренінь О.

Науковий керівник – доц. Штонь О. П.

МОВНОСТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗМОВНО-ПОБУТОВОЇ ЛЕКСИКИ РОМАНІВ ГАЛИНИ ПАГУТЯК «СЛУГА З ДОБРОМИЛЯ», «УРІЗЬКА ГОТИКА»

Сучасний український прозаїк Галина Пагутяк давно відома широкому колу читачів. Її творчість привертає увагу насамперед оригінальністю художнього бачення. Це письменниця певного соціального і духовного клімату. Саме тому кожна нова книга авторки – розкриття, виявлення нових, раніше незнаних граней людського буття.

Представлені романи написані образно і разом з тим, як ґрунтовне наукове, психологічне дослідження, у деякому сенсі – художнє полотно зниклої епохи.

Дослідження творчості сучасної письменниці, зрозуміло є актуальним. Оскільки мова романів цієї авторки багата на діалектизми, розмовно-побутові слова та власні назви, метою нашої статті є аналіз розмовно-побутової лексики романів «Слуга з Добромилля» та «Урізька готика».

У творах Галина Пагутяк своєрідно описує життя, часто не завжди реальне, навіть здебільшого фантазмагоричне, фантазійне, вигадане. Вона намагається занурити читача у світ, який руйнує стереотипи, знайомить з так би мовити паралельним буттям, і лише мовою творів намагається спростити розуміння змісту та ідей романів. У намаганні стилізувати мову під розмовну, оповідну, письменниця використовує розмовно-побутову лексику. Серед цих слів ми виявляємо такі морфологічні категорії: іменники, дієслова, прикметники та прислівники.

Найчастотнішими є дієслова. Вони становлять 47%. Розмовно-просторічні іменники в романах складають 36%. Прикметники відповідно 11%, а прислівники – 6%.

Якщо детальніше розглянути іменники, то можемо виділити такі семантичні групи: назви людей, назви одягу, реалії хатнього вжитку, селянський реманент, абстрактні поняття, збірні поняття, слова зі згубленим значенням.

Однією з найчисельніших є група **назв людей**: «*Але, швидше всього, хтось з пацієнтів міг похвалитися родичам, що мають у себе «побожного» доктора*» [4,34]; «*Я, дурний дівчак, щоб він не мордував мене, заграв те, що вмів: свою коліскову*» [4,134]; «*– Чи не хочеш ти, Мироне, сказати, що я став **привідцем** твого нещастя?*» [4,225]; «*Кажуть, що небіжчик по смерті тратить душу й робиться заздрисним до живих, хоч би то й були його **кревні***» [5,109].

Розглянута група створює словесний образ персонажів, репрезентує читачам не лише простих сільських людей, а в перше чергу осіб, які мають конкретну професію (доктор – Олексій Іванович, персонаж роману «Слуга з Добромиля»), за спорідненістю (кревні – це опіри-родичі Петра Безуб'яка у романі «Урізька готика»), манерою поведінки (привідець – Купець з Перемишля, персонаж роману «Слуга з Добромиля») і подібне.

Не менш цікавими та стилістично наповненими є побутовізви, які представлені такими групами: назви одягу, реалії хатнього вжитку, селянський реманент. **Назви одягу**: «*– ...Вберися у мирську **одіж**, а зверху вдягни реверанду...*» [4,13]; «*Усі пацієнти були якогось невизначеного віку, закутані в **дрантя**, скоцюрблені*» [4,42]; **реалії хатнього вжитку**: «*Майже вправ, не роздягаючись на ліжку, заліз під два тонкі **коци***» [4,46]; «*Але той рив як кертиця важку кам'янисту землю, вишпортовуючи бульбу з підірваних корчів не так **мотикою**, як руками*» [5,16]; **селянський реманент**: «*Налив собі й котові з **ринки**, що стояла на припічку, молока, накришив котові у миску хліба*» [4,26]; «*У плиті глухо тріщали дрова, а кухарка мішала в **баняку** кашу*» [4,316]. Переважно нейтральна в стилістичному плані побутова лексика, модифікуючись у художньому просторі, налаштовує читача на невимушену оповідь, конкретизує естетичний образ села, людини в цьому середовищі, є знаком з ареальною інформацією. Назви-побутовізви стають засобом створення оцінного значення, ступеня естетичної досконалості зображуваних персонажем (автором) твору реалій, подій тощо.

Виявлено, що найчастотнішою є група на позначення **абстрактних понять**: «*Він був розумним чоловіком і міг пов'язати мій «подвиг» з **Ворожбитом**, здогадавшись, що то якась **каверза***» [4,130]; «*Якби він подолав у собі **нехтіть** до прогулянки під дощем, і здибав людину, то це не була б людина, а якби зустрів пса чи kota, то це б скоріш за все не були звичайні пес і кіт*» [5,76]. Використані абстрактні іменники слугують засобом зображення людини в заданих часово-просторових координатах, з певними запитами, моральними принципами, взаєминами і смаками. Тому абстракція виконує і власне художньо-зображальну функцію, і є тлом психологізації світовідчуття персонажа. Вони здебільшого характерні для мови Слуги з Добромиля (головний персонаж роману «Слуга з Добромиля»), оскільки в цьому романі він виступає оповідачем, практично вся розповідь ведеться від його імені, адже це трьохсотлітня історія життя цієї людини. А от у романі «Урізька готика» абстрактні іменники характерні не лише для мови персонажів (отця Антонія, Юліана, Болеслава), а й для мови автора.

Широко представлені у творах – **дієслова**. Користуючись класифікацією В.О.Горпинича [2,82], розмежовано такі семантичні групи: дієслова руху, дієслова мовлення, дієслова спрямування дії, дієслова сприйняття, дієслова мислення, дієслова стану, дієслова вияву почуттів.

З'ясовано, що найчастотнішою (36%) є група дієслів спрямування дії. Другими за частотністю є дієслова руху – 16%. Групи дієслів мовлення є – 7%. Дієслова сприйняття – 10%. Дієслова мислення – 7%. Дієслова стану – 9%. Група дієслів вияву почуттів складає – 13%.

Дієслівна категорія – засіб відтворення динаміки. У романах, які розглядаються, ця частина мови передає динамічний характер. Як бачимо, письменниця щедро використовує дієслова для змалювання різних станів пересування: від дуже повільного до активного. Це і створює динаміку твору, сповільнює чи ж навпаки прискорює перебіг подій. Можна зауважити, що таким чином, Галина Пагутяк акцентує увагу на тих важливих подіях, на які слід звернути увагу.

Дієслова руху організовують розвиток подій, відповідно сповільнюючи чи прискорюючи їх, акцентуючи чи нівелюючи увагу читача на них. Дієслова цієї групи виокремлюють важливі моменти і затушовують те, що створює лише зовнішній фон навколо подій і персонажів. «Адам Віцентійович **видибав** аж надвір на негнучких ногах, і хотів, мабуть, сказати щось гостре, але прибулий головлікар обійняв його за плечі й повів до свого кабінету» [4, 34]; «І так нас обох **припровадили** до найповажнішої особи – Купця з Добромиля, котрий мав вирішити, що зі мною робити» [4, 88]; «Я загубився серед метушливої челяді, яка **снувала** в середині невеликої площі, обнесеної стінами з грубих колод» [4, 130].

Наведемо приклади семантичної групи на позначення **дієслів спрямування дії**: «Того дня він сидів і **марудився** з сорочкою ,бо до життя не мав ані найменшого хисту, й раз по раз люто на мене блимав, щоб я не смів наближатис.»[4, 94]; «Двоє братів, Павло і Никодим прискочили до нього, аби не розтовк собі голови об камінні приступки, **затулили** від цікавих очей своїми чорними реверандами» [4,8]; «Однак ,уберегти чоловіку життя чи огородити його від чужої заздрості, ця маленька істота не **потрафить**» [4, 300]. Слова цієї групи мають різне стилістичне навантаження. Одні з них вжиті для підкреслення дії, яка вимагає зусиль (**марудитися, потрафити, продерти** тощо), інші є засобом негативного впливу на читача (**троїти, збивати, загребти, вгатити** та ін.). Проте всі вони служать для підкреслення мовного оточення персонажа та змалювання тих населених пунктів, який описується в романах.

Дієслова сприйняття позначені експресією, адже, наприклад, слова **витріщатися** чи **пантрувати** означають не просто дивитися, а широко відкривати очі та дивитися пильно, уважно, стежити. Проте, слово **видіти** має нейтральне стилістичне забарвлення, оскільки означає бачити (тобто сприймати конкретно ті предмети, явища, осіб, які перебувають в полі зору в момент мовлення чи виконання дії). Те саме можна сказати і про лексику **запримітити**, яка означає помітити щось, загалом ніякої стилістичної функції вона не виконує. Авторка використовує їх для підкреслення поведінки персонажів, їх звичок. Вони не просто дивляться, а витріщаються, закримічують, пантрують.

Дієслова мислення та вияву почуттів використано для передачі внутрішнього стану персонажа чи й самого автора. Вони описують психологічні переживання героїв через зовнішні ознаки, тобто фізичний стан (**стискатися, муляти, заревіти** тощо), через вияв емоцій (**хтіти, заревіти, постидатися, скиснути** та ін.). Отже, ці дієслова виражають внутрішні прояви персонажів, знайомлячи нас, таким чином, з їх внутрішнім світом та світосприйняттям: «Він продовжував **розважати** далі над знаками Бога» [5, 211]; «– Перепрошую, але я психіатр, а не патологоанатом, – **набундючився** лікар» [4, 135]; «Зіскочив зі свого вороного коня, на якому не **постидався** б їздити й сам король, і став знімати шкіряну торбу» [4, 251].

Виявлено, що широко вжиті у романах і **прикметники**. Вони характеризують такі ознаки: розмір, внутрішні риси людини, зовнішні риси людини чи тварини та якість. Наприклад: «Є речі, недоступні розуму, і якщо хтось не **годен** їх осягнути, то не треба вигадувати різні **небилиці**» [4, 117]; «Але нині Гривко був за стіною, а з ним паця худе й **замурзане**, що вже давно перестало відчувати голод на бовтанці з трави, грису й вареної дробини» [5, 21]; «З часом хтось буде читати й довідається, що думали й робили люди в Урожі, і знайдуть для себе щось **пожиточне**» [5, 25].

Окрім прикметників, трапляються і **дієприкметники**: «Безлад і відчуття небезпеки загострювали ледь **притлумлені** хвороби, про остаточне зцілення яких навіть не йшлося» [4, 49]; «А тим часом Орко був **полишений** сам на себе, а його не можна було полишати на самого себе, зрештою, як інших хлопців у тім віці» [5, 153] та **прислівники**: «... Антихрист з'явився в Бескиди, й чекали, що те проголосить отець-настоятель монастиря у недільній проповіді, але той посеред відправи **нагло** почорнів на виду і став битися в корчах» [4, 7]; «**Акурат** поспіє до жнив...» [4, 288];

Таким чином, аналіз мови романів засвідчує, що використання розмовно-побутової лексики надає творам живомовної оповідності. Окрім того, всі слова служать для відтворення колориту тих населених пунктів, у яких відбуваються події, сіл Уріж у романі «Урізька готика» та Доброміль, Лаврів, Спас з твору ! «Слуга з Доброміля». Авторка, використовуючи саме таку лексику, прагне перенести нас в описуваний світ, проникнутися проблемами героїв, їх життям, зрозуміти характери, персонажів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бирик С. П. Оповідність в українській художній прозі / С. П. Бирик – Луганськ, 2010. – 288 с.
2. Горпинич В.О. Морфологія української мови: підруч. для студ. ВНЗ / В.О. Горпинич. – К.: Академія, 2004. – 336 с.
3. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 423 с.
4. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту: посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл. / Крупа М. – Тернопіль: Підруч. і посіб., 2008. – 432 с.
5. Пагутяк Г. Слуга з Доброміля : роман / Галина Пагутяк. – К.: Дуліби, 2010. – 336 с.
6. Пагутяк Г. Урізька готика : роман / Галина Пагутяк. – К.: Дуліби, 2009. – 352 с.
7. Сучасна українська літературна мова: Стилїстика. / за ред. І. Білодіда. – К.: Наук. думка, 1972. – 588 с.

Квацяли Г.

Науковий керівник – доц. Боднар В.Т.

РОМАНТИЧНИЙ ХАРАКТЕР ЗМАЛЮВАННЯ ГОЛОВНИХ ГЕРОЇВ У РОМАНІ В.ГЮГО «СОБОР ПАРИЗЬКОЇ БОГОМАТЕРІ»

Романтична спрямованість «Собору» знайшла свій вияв і в незвичайному сюжеті, і в виборі героїв, у численних гіперболах, барвистому змалюванні епохи тощо. «Головні герої роману - чарівна і ніжна Есмеральда, охоплений пристрасною архidiaкон Клод Фролло, потворний дзвонар Собору Квазімодо — здаються нетиповими. До того ж ці персонажі діють у виняткових обставинах. Змалюючи їхні образи, письменник, як правило, вдається до прийому контрасту чи перебільшення. У нього добро завжди протистоїть злу, огидне — прекрасному, мізерність — величі. Цей метод стане властивим для всієї подальшої творчості В. Гюго»[5; 11].

«Собор Паризької богоматері» - твір романтичний за методом і стилем. Суть образу розкривається не стільки на основі розвитку характеру, скільки в протиставленні його іншому контрастному образу. Але внутрішня логіка романтичного мистецтва приводить Гюго до того, що взаємовідносини між різко контрастними героями набувають виняткового, перебільшеного характеру, що сприяє виникненню тих ефектів, які прийнято називати мелодраматичними. «Так, Есмеральда у своїй привабливості і легкості протиставлена похмурому фанатикові Клоду Фролло, з одного боку, і потворному Квазімодо - з іншого. Контраст поглиблюється, коли справа доходить до взаємовідносин, до самої дії: Фролло, пройнятий богословською ученістю, відчужений від світу, від плоті, виявляється одержимий несамоовитою, тваринною пристрасною до Есмеральди, а забутий, потворний Квазімодо увесь просвітлений безкорисливою і відданою закоханістю до неї. На тому ж контрасті засновані і взаємовідносини між Есмеральдою і Фебом. Але протиставлені тут не фізично прекрасне і фізично потворне, а прекрасне і потворне душевного світу героїв : глибина любові, ніжність і тонкість почуття у Есмеральди - і нікчемність, вульгарність дворянина Феба» [7; 40].

Попри всю орієнтацію на документальну достовірність, масштабність, правдивість зображення Гюго залишається перш за все романтиком.

«В центрі бурхливого міста — Собор Паризької богоматері, чи не найголовніший романтичний герой твору, опису якого автор присвячує окремий розділ і до якого раз у раз повертається у різних епізодах»[5; 14]. Собор для В. Гюго — це не лише величний пам'ятник середньовічної старовини, а й славетне минуле Франції, неповторна історична і культурна цінність, створена руками геніального народу. З болем констатує письменник, що головними